

Mírové (pokojné) řešení sporů mezi státy

2015-MPV

Úvodní poznámky – obecné MP

- Obecná povinnost států – vynaložit veškeré úsilí
- **není povinnost řešit spory, ale pokud se řeší, musí to být mírovými prostředky (kogentní pravidlo)**
- prameny: čl. 2/3 a 33 Charty OSN
- Deklarace zásad přátelských vztahů mezi státy 1970
- žádnému státu nelze uložit **vyřešení** sporu
- **volnost volby mezi prostředky (dispozitivní prvek)**

Obecné MP

- seznam prostředků v čl. 33 Charty OSN:
- vyjednávání
- vyšetřovací řízení
- zprostředkování
- rozhodčí řízení
- soudní řízení
- prostřednictvím mezinárodních organizací
- jiné podle vlastní volby

Obecné MP

Manilská deklarace OSN o mírovém řešení sporů (1982)

- "Mezinárodní spory musí být řešeny **na základě svrchované rovnosti států** v souladu se zásadou **svobodné volby prostředků** podle Charty OSN a zásad mezinárodního práva a mezi spravedlnosti."
- Některé mnohostranné úmluvy stanoví **povinný způsob řešení sporů** ve své věcné působnosti
 - státy mnohdy neochotny
 - zvláštní dokument (neratifikují všichni)
 - výhrady

Obecné a partikulární právo

- Někdy úmluva nebo jiný dokument (zvláštní dohoda) stanoví rigidně určitý prostředek jako povinný (WTO, EU) **(to už není obecné, ale partikulární pravidlo MP)**
- co státy volí:
- - spíše politické (diplomatické) prostředky než právní
- - pokud právní, tak spíše mimosoudní
- **Ize kombinovat jednotlivé způsoby**

Přehled jednotlivých prostředků

- 1. Politické (diplomatické) prostředky
 - přímé diplomatické jednání (vyjednávání)
 - mnohostranné jednání (konference v rámci mezinárodní organizace)
 - účast **třetího subjektu: *dobré služby a zprostředkování***
 - *vyšetřovací řízení (šetření)*
 - *mezinárodní smírčí řízení*
- 2. Právní (soudní) prostředky
 - *mezinárodní arbitráž*
 - *soudní řízení*

1. Politické (diplomatické) prostředky: Vyjednávání

- **1. Politické (diplomatické) prostředky - nejčastější a nejúčinnější: vyjednávání (přímé diplomatické jednání)**
- institucionalizace: mezinárodní organizace
- **dvoustranné - mnohostranné vyjednávání - mnohostranná jednání: konference**
- **Povinnost jednat (pokud se strany rozhodnou spor řešit) - předpoklad uplatnění i dalších prostředků vyjednávání je minimálním počátkem řešení každého sporu**
- **konzultace = vyjednávání, není povinnost dojít k výsledku**
- **forma: rozhovory (manévrovací prostor), lépe s účastí třetího státu (viz dále)**
- **někdy jednání tajné, jindy záměrná publicita**
- **P ř í k l a d y :**
 - ukončení války v Koreji (1953)
 - ukončení války v Indočíně (1954 a 1973)
 - urovnání vztahů mezi nástupnickými státy SSSR a Jugoslávie

Účast třetího subjektu: dobré služby a zprostředkování

- Účast třetího subjektu: dobré služby a zprostředkování
- Specifikace obou podle **role třetího subjektu (účast v nalézání řešení)**
- obojí kodifikováno Haagskou úmluvou 1907

- **dobré služby: poskytnutí „neutrálního území“ – nezasahování do jednání stran**
- **zprostředkování: zásah do náplně jednání - návrhy, kompromisy - častější**

- Příklady zprostředkování: 1978 – Egypt a Izrael – Camp David (USA)
- 1981 - USA x Írán (Alžírsko)
- 1993 - Izrael x OOP (Norsko a USA)
- 2000 - Afghánistán (GT OSN)

- Zprostředkovatel: stát (vláda) nebo mezinárodní organizace nebo osoba (reprezentant MČK) nebo vysoký činitel mezinárodní organizace (GT OSN)
- Pomoc zprostředkovatele: nezávazná pro strany, většinou užitečná

Vyšetřovací řízení (šetření)

- cíl: objasnění skutkového stavu, předložení stranám
- subjekt: **vyšetřovací výbor** vytvořený dohodou stran
- šetření samo o sobě spor nevyřeší, ale může k tomu **vytvořit předpoklady**
- Haagská úmluva 1907
- někdy šetření povinné na základě mnohostranných smluv: První dodatkový protokol (1977) k Ženevským úmluvám o humanitárním právu (1949): mezinárodní vyšetřovací výbor
- praktické při řešení některých hraničních sporů (džungle)
- prostředek neoblíbený a málo využívaný

Mezinárodní smírčí řízení

- Podstata: **posouzení sporu** orgánem vytvořeným nebo akceptovaným stranami, činí **doporučení** - *nutná předchozí dohoda* (syntéza šetření a zprostředkování)
- kontradiktorní řízení, závěry nezávazné
- stanoveno některými úmluvami (Montego Bay - mořské právo (1982), 90. léta: OBSE)
- v praxi rovněž neoblíbeno (těžkopádnost)

2. Právní (soudní) prostředky

- **Znaky mezinárodního soudnictví v širším smyslu:**
 - 1. účastníci řízení: suverénní státy
 - 2. fakultativní charakter
 - 3. důležitá role neinstitucionalizovaných prostředků (historicky dřívější)
 - 4. rozlišování charakteru sporů (politické x právní) - obtíže

Mezinárodní arbitráž

- poprvé za války SxJ (USA) - spor s Velkou Británií (1872)
- Haagská úmluva 1899 - kodifikace arbitrážního řízení
- **dnešní základní význam arbitráže: mimo tento rámec - spory mezi státy a zahraničními investory - smysl arbitráže: orgán skutečně nezávislý na příslušném státu**
- **a) Fakultativní arbitráž**
- **arbitrážní kompromis (doložka)** (= dohoda mezi státy ohledně určitého sporu)
- obsahuje: předmět sporu, způsob ustanovování rozhodců, jejich pravomoci, procesní pravidla
- **b) "Obligaturní" arbitráž**
- stanovena mezinárodní smlouvou (dohoda o sídle OSN)
- **"obecný kompromis (doložka)"** - týká se **všech sporů z příslušné mezinárodní smlouvy**
- i zde bývá potřebná další dohoda (kompromis) o podrobnostech

Mezinárodní soudy

- **obecná věcná působnost**
 - Mezinárodní soudní dvůr
- **vymezená věcná působnost**
 - Tribunál pro mořské právo
 - Soudní dvůr EU
 - Orgán pro řešení sporů WTO
- ***zvláštní mezinárodní soudy neřešící spory mezi státy***
 - Evropský soud pro lidská práva
 - mezinárodní trestní soudy

Mezinárodní soudy – dělení z hlediska univerzality a regionality:

- **Univerzální mechanismy:**
 - Mezinárodní soudní dvůr
 - Tribunál pro mořské právo
 - Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
 - Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu
 - Mezinárodní trestní soud (Haag)
- **Regionální mechanismy:**
 - Soudní dvůr EU + Soudní dvůr ESVO
 - Evropský soud pro lidská práva
 - Interamerický soud pro lidská práva
 - Soudní dvůr Africké unie (býv. Organizace africké jednoty)
- **Quasijudiciální orgán:** Orgán pro řešení sporů WTO

Mezinárodní soudní dvůr - 1

- předchůdce: *Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti* Společnosti národů (1922)
- úprava: Charta OSN, **Statut MSD**
- složení: 15 soudců volených VS a RB OSN na 9 let (předseda: prof. Peter Tomka - SK)
- základní cíle:
 - efektivní řešení sporů, snížení rizika zostření (např. vymezením hranic)
 - rozvoj mezinárodního práva

Mezinárodní soudní dvůr - 2

- **a) ROZSUDKOVÉ ŘÍZENÍ (sporné)**
- **aktivní legitimace:** jen státy (+ určité mezinárodní organizace systému OSN)
- **fakultativní jurisdikce** – nutný souhlas sporných stran (členové Statutu MSD)
 - souhlas v konkrétním případě ad hoc (dohoda, „kompromis“, tichý souhlas)
 - souhlas daný předem v úmluvě („obligatorní“ jurisdikce)
 - souhlas daný předem bez souvislosti s konkrétní úmluvou (= skutečně obligatorní jurisdikce) – neochota států

Mezinárodní soudní dvůr - 3

- Precedenční povaha rozsudků MSD?
CGS ano, ale kromě těchto případů:
 - původní případ nezaložil pravidlo
 - pozdější posuny v rozvoji práva
 - odlišný právní nebo skutkový rámec

cum grano salis = s určitými výhradami

Mezinárodní soudní dvůr - 4

- **B) POSUDKOVÉ ŘÍZENÍ (nesporné)**
- **aktivní legitimace:** VS, RB, mezinárodní (odborné) organizace systému OSN
 - zatím: UNESCO, Mezin. námoř. org., SZO)
- právní otázka
- závaznost posudku: spíš je to výklad práva (není to akt aplikace práva, ale posuzuje soulad určité situace s mezinárodním právem)

Mezinárodní soudní dvůr - 5

- případ Gabčíkovo – Nagymáros
- (ČSFR) SR x Maďarsko o výpověď nevyhovitelné smlouvy (jednotný projekt, společné investice)
- žádný konkrétní závěr (spor nebyl zcela právní, ale spíše politický)

Mezinárodní tribunál pro mořské právo

- 1982 Hamburk
- rozhoduje spory týkající se výkladu nebo aplikace Úmluvy o mořském právu, konečné rozhodnutí
- specializované senáty pro mořské dno a pro jeho průzkum a využívání